

Qandli diabetga oid

SAVOL VA

TA'RIFLA

Qandli diabet haqida eng ko'p uchraydigan savollar

Quyida qandli diabet bilan kasallangan bolalarning ota-onalarida eng ko'p uchraydigan savollar keltirilgan:

NEGA MENING BOLAMDA 1-TOIFA QANDLI DIABET BOR?

Farzandingizga 1-toifa qandli diabet kasalligi tashxisi qo'yilgan. Bu otoimmun kasalligi -immunitet tizimi insulin ishlab chiqarish uchun mas'ul bo'lgan oshqozon osti bezi beta hujayralariga zarar yetkazadi. Natijada, bolaning tanasi qand (glyukoza) ning qondan to'qima va organlarga kirib borishi uchun zarur bo'lgan insulinni o'zi ishlab chiqara olmaydi.

O'zingizni ayblamang. Kasallik siz noto'g'ri ish qilganingiz uchun boshlanmadi. Siz uni oldini olish uchun hech narsa qila olmaysiz. Bu irsiy kasallik emas, ammo uning paydo bo'lishida genetik omillar muhim rol o'ynaydi, chunki ba'zi odamlar genomning o'ziga xos xususiyatlari tufayli otoimmun kasalliklarni (shu jumladan 1-toifa qandli diabetni) rivojlanish xavfi yuqori.

Ushbu risoladagi ma'lumotlar sizning shifokoringiz maslahatini o'zgartirmaydi. Savollaringiz bo'lsa, mutaxassis bilan maslahatlashing.

MENING BOSHQA BOLALARIMDA HAM 1-TOIFA QANDLI DIABET KASALLIGI RIVOJLANISHI MUMKINMI?

Agar sizning farzandlaringizdan biri 1-toifa qandli diabetga chalingan bo'lsa, boshqa bolalaringizda ushbu kasallikka chalinish ehtimoli qanday ekanligi sizni tashvishga solishi tabiiy. Ularda qandli diabet rivojlanish xavfi diabet kasalligi bo'lmagan oilaga qaraganda yuqori.

Biroq, u juda kichik foizda taxminan 6-10% ni tashkil qiladi.

1-TOIFA QANDLI DIABETNI DAVOLASH MUMKINMI?

Hozirgi vaqtda 1-toifa qandli diabet davolab bo'lmaydigan kasallik, ammo balanslashtirilgan ovqatlanish va jismoniy mashqlar bilan birgalikda yetarli terapiya tufayli ushbu kasallikni muvaffaqiyatli boshqarish mumkin.

FARZANDIM ENDI DOIMIY RAVISHDA INSULIN QABUL QILADIMI?

Ha, insulin ineksiyalari bolangiz uchun butun umri davomida zarur bo'ladi. Buning sababi shundaki, bolangizning oshqozon osti bezi qondagi qand moddasidan foydalanish uchun zarur bo'lgan insulin ishlab chiqara olmaydi. Insulin yuborish vositasi (shpirts-ruchka, qayta ishlatiladigan ine'ktor yoki insulin pompasi) yordamida bola kerakli miqdorda insulin organizmiga kiritadi.

FARZANDIM UCHUN DAVOLANISH MAQSADLARI QANDAY?

Glyukoza plazmalari (mmol/l) Nahorga nonushtadan oldin 4,0-7,0
Ovqatdan keyin 5,0-10,0
Kechki vaqt / tunda
4,4-7,8

HbA1s1 (%) <7,02

1 DCCT standartlariga muvofiq normal daraja: 6% gacha

2 Qonda glyukoza va HbA 1s ning maqsadli darajalari har bir bemor uchun individual ravishda tanlanishi kerak:

HbA 1s ning past darajasi (<6,5%) faqat og'ir gipoglikemiyaning asossiz xavfi, yengil gipoglikemiyaning alomatlari va bolaning hamda ota-onalarning turmush tarzini to'g'ri amalga oshirganda qabul qilinadi;

Yuqori HbA1s darajasi (< 7,5%), gipoglikemiya alomatlari haqida xabar bera olmaydigan, gipoglikemiya idrok etishning buzilishi/og'ir gipoglikemiya, qonda glyukoza nazorati noto'g'ri bo'lgan bolalar uchun mos keladi

*Ushbu populyatsiya tadqiqotlarga asoslangan maqsadli qiymatlar asosiy deb qabul qilinishi kerak, ammo har bir bolada og'ir gipoglikemiyalarning oldini olish va iloji bo'lsa, yengil gipoglikemiya chastotasini kamaytirish uchun o'z individual qiymatlariga ega bo'lishi kerak. Og'ir gipoglikemiya bilan kasallangan bemorlarda yoki asemptomatik gipoglikemiya bilan kasallangan bemorlarda boshqa maqsadli qiymatlarni olish kerak.

** Ushbu ma'lumotlar klinik tadqiqotlar va mutaxassislarining fikrlariga asoslangan, ammo ular qat'iy dalillarga asoslangan tavsiyalar emas.

*** DCCTdagi kattalar bemorlarining an'anaviy insulin terapiyasi kohortasi o'rtacha hba1c 8,9% ni tashkil etdi va ikkala tadqiqotda ham DCCT va EDIC ushbu qiymatlarda yomon natijalarni ko'rsatdi, shuning uchun ushbu darajadan past qiymatlarni tavsiya qilinadi.

I.I. Dedov, M.V. Shestakova, A.Yu. Mayorovlar tomonidan tahrirlangan "Qandli diabet bilan kasallangan bemorlarga ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam algoritmlari", 9-nashri, 2019 yil.

FARZANDIMNING QONIDA QAND DARAJASI JUDA PAST EKANLIGINI QANDAY BILSAM BO'LADI?

Agar bolangiz qonida qand darajasi past bo'lsa, unda gipoglikemiya rivojlanishi mumkin.

Har bir bolada gipoglikemiya turli yo'llar bilan namoyon bo'ladi, ammo eng ko'p uchraydigan belgilar quyidagilar:

- ✓ Kuchli ochlik;
- ✓ Asabiylashish, tashvishlanish;
- ✓ Titirash;
- ✓ Terlash;
- ✓ Qaltirash;
- ✓ Bosh aylanishi;
- ✓ Uyqusizlik;
- ✓ Diqqatni jamlay olmaslik;
- ✓ Agressivlik, asabiylashish.

Agar siz ozgina tajribaga ega bo'lsangiz, nafaqat gipoglikemiya belgilarini tanib olish, balki vaqt o'tishi bilan ularni farqlashni o'rganishingiz mumkin. Agar ishonchingiz komil bo'lmasa, qonda qand miqdorini o'lchash kerak. Agar u 3 mmol/litrdan past bo'lsa, bu gipoglikemiya. Agar bunday holatlar tez-tez ro'y bersa, shoshilinch ravishda shifokomi chaqirish kerak.

Gipoglikemiya yengil va og'ir turlarga bo'linadi. Yengil gipoglikemiya bilan bola mustaqil ravishda o'ziga yordam berishi mumkin (uglevodlarni iste'mol qilib). Og'ir bo'lsa, oning buzilishi kuzatiladi va boshqa odamning yordami talab qilinadi.

Yordam bolani ovqatlantirishdir (oddiy uglevodlarni berish), chunki u oning buzilishi tufayli buni o'zi qila olmaydi. Glyukagon gormonini yuborish ham mumkin.

Umuman olganda, yengil gipoglikemiyadan butunlay qutilish mumkin emas. Farzandingiz uglevodlarni o'z vaqtida qabul qilishi va bolaning sog'lig'iga xavf tug'diradigan og'ir gipoglikemiya rivojlanishining oldini olish uchun ularning belgilarini bilish muhimdir.

Agar alomatlar mavjud bo'lsa, unda gipogli - kemiyaning to'xtatish qonda qand miqdori 3,9 mmol/l dan kam bo'lganda boshlanishi kerak. Shifokor sizga bu holatda nima qilish kerakligini tushuntiradi.

Yengil gipoglikemiya bilan bola 1,5-2 non birligi (HE) miqdorida odiy uglevodlarni mustaqil ravishda qabul qiladi, masalan:

- ✓ qand (5-8 dona, yaxshisi suvda yoki choyda eritiladi);
- ✓ asal yoki murabbo (1,5-2 osh qoshiq);
- ✓ 200 ml shirin meva sharbati;
- ✓ 100 ml limonad (Pepsi kola, Fanta va boshqalar); 5 ta katta glyukoza tabletkalari (eng yaxshi variant - "konfet" shaklida 10 ta 3 g tabletkadan iborat paket).

Bolaning yonida doimo oson hazm bo'ladigan uglevodlar bo'lishi kerak.

O'rtacha har bir HE qonda qand miqdorini 2 mmol/l ga oshiradi, shuning uchun har qanday, hatto qonda qand miqdori past bo'lganda ham 2 HE qabul qilish glikemiyani kamida 5 mmol/l ga, ya'ni to'liq normaga oshiradi. Kerakli miqdordagi HE ni ko'proq iste'mol qilmaslik uchun buni bilish muhimdir.

Yog', pishloq yoki kolbasa sendvichlari gipoglikemiyani davolash uchun ishlatilmasligi kerak, chunki yog'lar kraxmal (glyukoza) parchalanadigan mahsulotlarning so'rilishini sekinlashtiradi. Natijada, gipoglikemiya bolaga yoqimsiz alomatlari bilan uzoqroq davom etadi, u

2 HE dan ko'proq ovqat yeyishga muvaffaq bo'ladi, natijada aniq "rikoshet" giperqlikemiyaning rivojlanishiga olib keladi.

Ko'proq uglevodlar (3-4 HE gacha) insulinning katta dozalarini kiritgandan so'ng, shuningdek, gipoglikemiya ertalab och qoringa yoki uzoq muddatli jismoniy faoliyatdan keyin paydo bo'lgan taqdirda talab qilinadi. Agar gipoglikemiya uzoq muddatli insuli tufayli yuzaga kelsa, ayniqsa tunda, uni to'xtatgandan so'ng, qo'shimcha ravishda yana 1 ta sekin hazm bo'ladigan uglevodlarni iste'mol qilishingiz kerak.

Og'ir gipoglikemiya alomatlarini sezsangiz tez tibbiy yordamga murojaat qilish kerak. Hushsiz bolani yon tomonga yotqizish va og'iz bo'shlig'ini oziq-ovqat qoldiqlaridan tozalash kerak. Shirin eritmalar asfiksiya xavfi tufayli og'iz bo'shlig'iga quyilmasligi kerak.

Uyda, tibbiy brigada kelishidan oldin, vazni 25 kg dan ortiq yoki 6-8 yoshdan katta bolalarga teri ostiga yoki mushak ichiga 1 ml glyukagon beriladi. Og'irligi 25 kg dan kam yoki 6-8 yoshgacha bo'lgan bolalarga 0,5 ml beriladi. Glyukagon kiritilgandan keyin ong odatda 5-10 minut ichida tiklanadi. Glyukagon insulinning haddan tashqari dozasi natijasida kelib chiqqan gipoglikemiyada samarali bo'lmaydi.

GIPOGLIKEMIYANI OLDINI OLIH UCHUN QONDA QAND MIQDORINI YUQORI DARAJADA USHLAB TURISH KERAKMI?

Yo'q. Qonda glyukozaning yuqori darajasi bolaning hayoti uchun xavfli bo'lgan alomatlarga olib kelishi mumkin. Qonda insulin yetishmovchiligi bilan organizm qondagi glyukozadan foydalana olmaydi va uning o'rniga energiya uchun yog'dan foydalanadi va "ketonlar" yoki "keton tanalari" deb ataladigan toksik moddalarni chiqaradi. Ketonlarning yuqori darajasi diabetik ketoatsidozga olib keladi, bu organizmda komaga olib kelishi mumkin bo'lgan jiddiy holat.

AGAR BOLAM QANDLI DIABETGA CHALINGAN BO'LSA, U KONFET VA QAND ISTE'MOL QILMASLIGI KERAKMI?

Qandli diabet bilan kasallanganda shirinliklardan voz kechish kerak degani emas, ammo qonda qand miqdori yuqori bo'lmasligi uchun siz oziq-ovqat va insulin miqdorini balanslashtirishingiz kerak.

Farzandingizning qondagi qand miqdori oziq-ovqat va insulin iste'mol qilish miqdori va tarkibiga qarab qanday o'zgarishini tushunganingizda, shirinliklar berish mumkin bo'ladi, ammo me'yorida bo'lishi lozim, insulin terapiyasi rejimiga va muntazam jismoniy faoliyatga bog'liq.

FARZANDIM SPORT BILAN SHUG'ULLANISHI MUMKINMI?

Albatta, jismoniy faoliyat umumiy salomatlikni saqlash, shuningdek, qonda qand miqdorini yaxshiroq nazorat qilish uchun zarurdir.

Shuni esda tutish kerakki, jismoniy mashqlar qonda qand miqdorini pasaytiradi, shuning uchun bolangizning qondagi qand miqdori pasaysa yoki gipoglikemiyaning oldini olish uchun mashq qilishdan oldin ozuqa yiyishi yoki insulin dozasini kamaytirishi kerak bo'ladi.

TA'TILDA SAYOHAT QILSAK BO'LADIMI?

Qandli diabet sayohat qilishdan to'sqinlik qilmaydi, lekin siz diqqat bilan rejalashtirishingiz kerak. Misol uchun, sizda sayohat davomida yetarli miqdorda insulin borligiga va insulinni saqlash uchun muzlatgichingiz borligiga ishonch hosil qilishingiz kerak (agar siz issiq iqlimli mamlakatlarga boradigan bo'lsangiz). Shifokor bilan barcha tafsilotlarni muhokama qilish kerak bo'ladi. Dori-darmonlarni qo'l yuqingizda olib yurish zarurligini tasdiqlovchi rasmiy xat kerak bo'lishi mumkin.

Diabetik lug'at

Agar bolangizga qandli diabet tashxisi qo'yilgan bo'lsa, siz ushbu kasallik haqida juda ko'p ma'lumotlarni bilishingiz, shuningdek yangi so'zlar va tushunchalar bilan tanishishingiz kerak bo'ladi.

Quyida biz qandli diabet haqida eng keng tarqalgan tushunchalarning ma'nosini beramiz.

AUTOIMMUN KASALLIGI

Immun tizimi tanadagi sog'lom to'qimalarga hujum qiladigan kasallik. 1-toifa qandli diabetda tananing immunitet tizimi insulin ishlab chiqarish uchun mas'ul bo'lgan oshqozon osti bezi beta hujayralarini noto'g'ri tarqatadi, natijada qonda qand darajasi yuqori bo'ladi.

BAZALLI INSULLIN

Qarang: Uzoq muddatda ta'sir qiluvchi insulin.

BETA HUYAYRALARI

Insulin ishlab chiqaradigan oshqozon osti bezi hujayralari.

QONDAGI QAND MODDASI (GLIKEMIYA)

Qon oqimidagi qand konsentratsiyasi.

BOLYUSLI INSULIN

Qarang: Ultraqisqa ta'sir qiluvchi insulin.

UGLEVODLAR

Tanani energiya bilan ta'minlaydigan oziq-ovqatlar. Uglevodlar asosan murakkab qandlar va kraxmallar bo'lib, ular organizm hujayralari tomonidan yoqilg'i sifatida ishlatiladigan va energiyaning asosiy manbai bo'lgan oddiy qandli glyukozaga aylanadi.

DIABETIK KETOATSIDOZ (DKA)

Insulin yetishmasligi tufayli organizm energiya uchun glyukoza ishlata olmaydigan jiddiy holat, u yog'larni qayta ishlashni boshlaydi.

Natijada, keton tanalari va kislotalar ishlab chiqarish boshlanadi. Ko'ngil aynishi va qayt qilish bu holatning o'ziga xos belgilaridir. Siydikdagi keton tanachalari darajasini tekshirish ketoatsidozni aniqlashga yordam beradi.

NAHORGİ GLYUKOZA DARAJASI YOKI NAHORGİ GLYUKOZA PLAZMASI (GPN)

Ovqatlanib bo'lgandan kamida 8 soatdan keyin o'lchanadigan qondagi qand darajasi. Ushbu test odatda diabetni aniqlash uchun amalga oshiriladi.

GLYUKAGON

Jigarda mavjud bo'lgan glyukoza (glikogen) ni chiqarib, qand darajasini oshiradigan gormon. Og'ir gipoglikemiya uchun bolaga glyukagon ineksiyalari kerak bo'lishi mumkin.

HbA_{1s} (GLIKIRLANGAN GEMOGLOBIN)

Bu uzoq vaqt davomida (uch oygacha) o'rtacha qonda qand miqdorini aks ettiruvchi qon o'lchovidir, shuningdek, asoratlarni rivojlanish xavfi belgisidir. HbA_{1s} qon gemoglobinining ular orasida glyukoza molekullari bilan bir oz foizini aks ettiradi, Glyukoza gemoglobin bilan bog'langanda, bunday gemoglobin glikatlangan deb ataladi (qisqartirilgan HbA_{1s} yoki A1s). Sog'lom odamlarda HbA_{1s} darajasi 6% gacha (bu 7,0 mmol/litrğa to'g'ri keladi).

GORMONLAR

Tanada ishlab chiqarilgan, qonga kiradigan va boshqa hujayralar faoliyatiga tartibga soluvchi ta'sir ko'rsatadigan kimyoviy moddalar. Insulin-bu hujayralarga qondan glyukoza olish va uni energiya manbai sifatida ishlatish imkonini beruvchi gormon.

GIPERGLIKEMIYA

Ushbu atama qonda qand miqdorining yuqoriligini anglatadi. Qandli diabetda giperglikemiya glyukozaning qondan hujayralarga kirishi uchun insulin yetishmasligidan kelib chiqadi.

GIPOGLIKEMIYA

Qandli diabet bilan kasallangan bemorlarda plazma glyukoza qiymatlari 3,0 dan < 3,9 mmol/l gacha (simptomatik yoki simptomsiz), gipoglikemiya rivojlanish xavfini ko'rsatadi va simptomlarning mavjudligi yoki yo'qligidan qat'i nazar, gipoglikemiya to'xtatish choralarini boshlashni talab qiladi. Plazma glyukoza qiymatlari < 3,0 mmol/l, simptomatik yoki simptomsiz – klinik jihatdan ahamiyatli gipoglikemiya, bu darhol kupirlashni talab qiladi. Og'ir gipoglikemiya-yuqoridagi diapazondagi gipoglikemiya, kognitiv funksiyalarning buzilishi (shu jumladan ongni yo'qotish, ya'ni gipoglikemik koma), bu holatda boshqa odamning yordami kerak bo'ladi.

INSULINGA BOG'LIQ DIABET

Ushbu atama o'tmishda 1-toifa qandli diabetga nisbatan keng qo'llanilgan.

VOYAGA ETMAGAN (GO'DAK) QANDLI DIABET

Ushbu atama o'tmishda 1-toifa qandli diabetga nisbatan keng qo'llanilgan.

KETON TANALARI (YOKI KETONLAR)

Yog'larni energiyaga aylantirganda hosil bo'ladigan kimyoviy birikmalar. Yog'lar qonda insulin yo'qligi va glyukozadan foydalana olmasligi sababli energiya manbai sifatida ishlatiladi.

UZOQ MUDDATDA TA'SIR QILUVCHI INSULIN

Ushbu turdagi insulin odatda kuniga bir yoki ikki marta buyuriladi va ta'sir qilish muddati davomida qonga teng ravishda kiradi. Biroq, u oziq-ovqat bilan birga keladigan glyukozani qayta ishlashni ta'minlay olmaydi. Buning uchun ultraqisqa ta'sir qiluvchi insulin ishlatiladi.

ULTRA UZOQ MUDDATDA TA'SIR QILUVCHI INSULIN

Ushbu turdagi insulin kuniga bir marta buyuriladi va uning butun kun davomida qonga teng ravishda kiradi.

INSULINGA BOG'LIQ BO'LMAGAN QANDLI DIABET

Ushbu atama o'tmishda 2-toifa qandli diabetga nisbatan keng qo'llanilgan.

OG'IZ ORQALI QABUL QILINGAN QAND MIQDORINI KAMAYTIRUVCHI DORI VOSITALARI (OOQQ)

Qonda qand darajasini og'iz orqali nazorat qilishda yordam beradigan (og'iz orqali, planshetlarda) dori vositalari (masalan, metformin). Ular ko'pincha 2-toifa qandli diabetda, ba'zida insulin bilan birgalikda qo'llaniladi.

OSHQOZON OSTI BEZI

Qorin bo'shlig'ida oshqozon orqasida joylashgan organ. Aynan oshqozon osti bezida insulin, glyukagon va ovqat hazm qilish fermentlari ishlab chiqariladi.

POSTPRANDIALLI GLIKEMIYA (ППГ) Qonda qand darajasi ovqatdan keyin 2 soat o'tgach o'lchanadi.

OLDINDAN TO'LDIRILGAN SHPRITS-RUCHKA

Ushbu qurilmada insulin kartrijini almashtirish mumkin emas. Kartrijdagi insulin tugagandan so'ng, shprits-ruchka tashlab yuboriladi.

ARALASH INSULIN

Nonushta va kechki ovqatdan oldin kiritilgan ultraqisqa ta'sir qiluvchi insulin va uzoq muddatda ta'sir qiluvchi insulin aralashmasi.

POMPA

Qorin bo'shlig'iga teri ostiga o'rnatilgan maxsus naycha orqali insulin yuborish imkonini beruvchi qurilma.

ULTRAQISQA TA'SIR QILUVCHI INSULIN

Ushbu turdagi insulin tezda organizmga so'riladi. Ovqat bilan kirgan glyukozani qayta ishlash uchun yuboriladi.

INSULIN YUBORISH UCHUN QAYTA ISHLATILADIGAN SHPRITS-RUCHKA (INE'KTOR)

Ushbu shprits-ruchkadagi kartrijni almashtirish mumkin. Kartrijdagi insulin tugagach, uni yangisi bilan almashtiriladi.

1-TOIFA QANDLI DIABET

Qandli diabetning bu turi organizmda insulin kam yoki umuman ishlab chiqarilmaganda paydo bo'ladi. Bunga immunitet tizimi insulin ishlab chiqarish uchun mas'ul bo'lgan oshqozon osti bezi beta hujayralariga zarar yetkazishi sabab bo'ladi. 1-toifa qandli diabet bolalarda ko'p uchraydi.

2-TOIFA QANDLI DIABET

Qandli diabetning bu turi oshqozon osti bezi beta hujayralari yetarli miqdorda insulin ishlab chiqarmasa yoki organizm insulinini to'g'ri ishlata olmasa (insulin yetishmovchiligi) paydo bo'ladi. Ushbu turdagi qandli diabet ko'pincha katta yoshli hamda ortiqcha vaznli insonlarda ko'p uchraydi.

Eslab qolishingiz va ularga rioya qilishingiz kerak bo'lgan qoidalar

Iltilmos, quyida tavsiflangan qoidalarga e'tibor bering, ularni bilish sizga va bolangizga diabetni boshqarishda yordam beradi, shuningdek, qandli diabet bilan bog'liq asosiy masalalarni bolangiz atrofida qiladi. Agar sizda qo'shimcha savollar bo'lsa, maslahat uchun bolangizni davolovchi shifokoriga murojaat qiling.

Ineksiya ✓	Qonda qand miqdorini o'lchash ✓	Ovqatlanishni rejalashtirish ✓
Bolangizga insulin ineksiyasini qanday kiritilishini o'rganishingiz, shuningdek, unga qachon va qanday dozada insulin kerakligini bilishingiz kerak.	Qonda glyukoza miqdorini o'lchagichidan foydalanishni o'rganishingiz, shuningdek qand miqdorini qachon o'lchash yaxshiroq ekanligini va natijalar nimani anglatishini yaxshi bilishingiz kerak.	Insulin dozasini ovqat miqdoriga qarab qanday hisoblashni bilishingiz kerak.
Qonda qand miqdorining pastligi ✓	Kontaktlar ✓	Kimga aytish kerak ✓
Farzandingiz doimo yonida oson hazm bo'ladigan uglevodlarni olib yurishi kerak. Ushbu oziq-ovqatlarni uyda doim zaxirasini saqlang.	Farzandingizni davolovchi shifokorining telefon raqami yoningizda bo'lishini unutmang. Siz va farzandingiz kutilmagan xavfli vaziyatlarda qayerga qo'ng'iroq qilishni bilishingiz kerak.	Farzandingiz atrofida qiladigan 1-toifa qandli diabet haqida ma'lumot bering: <ul style="list-style-type: none"> • maktab o'qituvchilari; • enaga; • oilangizning boshqa a'zolari. Qandli diabet bilan kasallangan bola va maktab bo'limida bolangiz atrofida qiladigan kattalar bilan qandli diabet haqida suhbatlashishga yordam beradigan qo'shimcha ma'lumotlar mavjud.